

G. van VOEREN, *Tweemaal geweld. Leven en Werk van de Voerense Pastoor Veltmans*. Bond der Vlamingen van Oost-België, Plein 8, 3700 Tongeren. 174 blz., 60 foto's, 575 fr.

Hendrik Veltmans werd geboren in Mopertingen, nu gefusioneerd met Bilsen, in 1866. Hij liep college in Beringen en Sint-Truiden, studeerde wijsbegeerte en theologie in Rome van 1885 tot 1891, en werd dan benoemd in parochiedienst achtereenvolgens in Diepenbeek, Luik, Saint-Remy, en ten slotte in Sint-Martens-Voeren, waar hij van 1920 tot 1948 pastoor zou zijn. Zoals in de meeste Vlaamse dorpen die „verloren” lagen in de provincies Luik en Henegouwen, was het bestuur daar Franstalig sinds 1795 of nog vroeger. (Alleen in Brabant heeft koning Willem I in 1822-1823 de administratieve grenzen nauwkeurig aangepast aan de taalgrens; elders is de grove grenstrekking van de Franse departementen blijven bestaan tot 1962). Hun Vlaams karakter dankten die dorpen alleen aan hun isolement, en aan de parochiale geestelijkheid die het Nederlands als kerktal handhaafde. Vooral Mgr. Rutten, die bisschop van Luik was van 1902 tot 1927, zorgde ervoor dat in heel de bedreigde streek Vlaamse priesters werden benoemd. In 1911 waren die al via het Davidsfonds begonnen met een bibliotheek en het organiseren van voordracht- en zang-

avonden. Ook de Boerenbond was sinds 1897 een steun voor de volkstaal in Sint-Martens-Voeren. Onder het bestuur van pastoor Veltmans werd de werking ervan uitgebreid en werd een heel aantal jeugd- en volwassenenverenigingen gesticht, die allemaal op Vlaamse leest werden geschoeid en aangesloten bij Limburgse verbonden. Veltmans werd bovendien voorzitter van de taalgrens-actiegroep voor Voeren, die in de jaren 1930, op initiatief van Flor Grammens, eerst de tweetaligheid en daarna de Nederlandstaligheid van de openbare besturen afdwong. Maar bij de volkstelling van 1947 kwam dat weer op de helling. Toen hij in 1954 als 87-jarige stierf, zag de toekomst er somber uit.

Het boek van G. (Jos Goeverneur?) geeft een wat hagiografisch levensverhaal van de priester, voor wie godsdienst en moedertaal één waren. Een tweede Veltmansboek over de evolutie van de Voertoestanden wordt aangekondigd, en nog een derde over de strijd om een Nederlandstalige administratie.

Lode WILS